

3. Про телекомунікації : Закон України від 18 листопада 2003 року // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 12. — С. 299.
4. Селезнев В. В. Основы рыночной экономики Украины: Власть. Право. Предпринимательство. Финансы. Налоги. Маркетинг. Менеджмент. Торговля. Информациа. Преступность : учеб. пособ. / В. В. Селезнев. — К. : А.С.К., 1999 г. — 544 с.
5. Смирнова В. В. Интеллектуальные системы управления в условиях глобализации информационного пространства / В. В. Смирнова // Наукові праці Донецького нац. техніч. ун-ту. — Донецьк : ДонНТУ, 2004. — Вип. 84. — С. 178—183.
6. Степанчиков С. Телекомунікаційний ринок охолоджується / С. Степанчиков // Дзеркало тижня. — 2008. — № 2 (681) 19 січня 2008 р. — С. 9.

Надійшла до редколегії 16.06.2010 р.

УДК 004 : 02+06+37 (477.63)

Т. О. КОЛЕСНИКОВА

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБРАЗУ РЕГІОНУ ЯК НАСЛІДОК ІНТЕГРАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Сформовано інформаційний образ регіону на базі інформаційних ресурсів освітньо-культурної сфери Дніпропетровська. Обґрунтована можливість створення інтеграційного регіонального центру інформаційних ресурсів.

Ключові слова: інтеграція, інформаційний образ регіону, електронні ресурси, освітньо-культурна сфера, бібліотека ВНЗ, регіональний центр інформаційних ресурсів.

Сформирован информационный образ региона на базе информационных ресурсов образовательно-культурной сферы Днепропетровска. Обоснована возможность создания интеграционного регионального центра информационных ресурсов.

Ключевые слова: интеграция, информационный образ региона, электронные ресурсы, образовательно-культурная сфера, библиотека ВУЗа, региональный центр информационных ресурсов.

Formed informative image region based on information resources educational and cultural sphere Dnepropetrovsk. The possibility of creating integrated regional center of information resources.

Key words: integration, information image of the region, electronic resources, educational and cultural sphere, the library universities, the regional center of information resources.

Створення національного інформаційного простору, що уможливить взаємодію з іншими країнами в глобальному інформаційному просторі, передбачає вдосконалення, розвиток як телекомунікаційної інфраструктури, так і створення інформаційно-телекомунікаційного простору (ІТП). Ознакою ІТП є комунікаційна взаємодія між суб'єктами, що здійснюється за допомогою телекомунікаційних каналів передачі

інформації. При цьому кожен соціальний інститут, як суб'єкт інформаційно-комунікаційної діяльності (УКД), може створювати особистий інформаційний простір. Такий простір створюють і комунікаційні інститути — бібліотеки, інформаційні центри, музеї, архіви й інші установи. Найактивніші позиції в цих питаннях мають бібліотеки різної галузевої та відомчої належності, які, залишаючи за собою одну з ключових позицій у формуванні та розвиткові системи електронних ресурсів України, вступають в інформаційно-комунікаційну взаємодію з іншими суб'єктами інформаційного простору [1, 2, 3]. Електронні інформаційні ресурси (ЕІР) цих установ, як складова інформаційного простору, мають увійти до національної системи ЕІР. Саме це визначається нині головним стратегічним напрямом їх діяльності.

Незважаючи на те, що сучасний рівень розвитку інформаційних комунікацій усуває територіальні бар'єри, пов'язані зі швидкістю проходження інформації, підходи до формування інформаційного простору мають територіальні ознаки: державного, регіонального, місцевого рівнів. Тому формування інформаційно-телекомунікаційного простору регіону необхідно розуміти як формування системи, складовими якої є: накопичувачі інформації на різноманітних її носіях (паперових, електронних, відео-, аудіо-, мікро), канали інформації та користувачі, які територіально належать до цього регіону. Причому оцінка такої системи визначається ступенем забезпечення нею інформаційних потреб користувачів регіону, які, у свою чергу, формуються безпосередньо діяльністю самих користувачів.

Численні публікації у вітчизняних і зарубіжних фахових виданнях щодо необхідності створення діючої національної системи ЕІР та аналізу складу і перспектив розвитку регіональних ЕІР, єдиного інформаційного простору регіону, функціональних трансформацій та управлінських інновацій документно-комунікаційних структур дозволяють дійти висновку про необхідність формування нових концепцій розвитку регіональних інформаційних ресурсів, інформаційно-телекомунікаційного простору на основі розвитку партнерства, співробітництва й інтеграції документальних інститутів різних систем і відомств у спільні комунікативні системи. Основу склали праці таких учених і практиків, як: А. Вікулін, Т. Вилегжаніна, І. Давидова, Д. Грибков, О. Земсков, В. Ільганаєва, Л. Костенко, Т. Костирко, Н. Кушнарєнко, Чжао Лін, В. Лучанська, А. Соляник, Ю. Столяров, Г. Шемаєва, Х. Шихова, Я. Шрайберг, Г. Ядрова, Т. Ярошенко та ін.

Нині залишилися проблеми, які потребують подальшого дослідження і вирішення. Серед них можна виокремити такі: питання оцінки реальних потреб користувачів регіону в інформаційних ресурсах, розширення існуючих можливостей їх формування, розвиток регіональних організаційних структур, що підтримують цю діяльність, аналіз інформаційного регіонального ландшафту (мережевих структур інформаційних систем різного рівня) та наявність єдиного регіональ-

ного інтеграційного ресурсного центру. Без вирішення цих проблем неможливо подолати нестійкість і спонтанність інтеграційних процесів та забезпечити ефективне створення і функціонування єдиного інформаційного простору регіону.

Мета статті: сформувані інформаційний образ регіону на базі інформаційних ресурсів освітньо-культурної сфери Дніпропетровська; обґрунтувати можливість створення інтеграційного регіонального центру інформаційних ресурсів.

Об'єктивно необхідна умова подолання дискретності взаємовпливу різних соціокомунікативних структур, яка вбачається в проблемі створення єдиного інформаційного простору регіону, ґрунтується на сучасному баченні стратегії взаємодії (в цьому разі — установ освітньо-культурної сфери) на основі партнерства в досягненні єдиних цілей з формування нового інформаційного простору і реалізації концепції доступності інформації в напрямі вивчення інформаційних потреб, виробництва інформаційних продуктів та послуг, спільного використання інформаційних ресурсів [2].

Інтеграція суб'єктів інформаційно-комунікаційної взаємодії регіону розуміється нами як процес об'єднання та узгодження ресурсів, їх раціональна організація. Причому в цьому разі спостерігаються два рівні взаємодії — горизонтальний (координаційний) та вертикальний (субординаційний). Горизонтальні інтеграційні процеси передбачають взаємозв'язок з рівнозначними ланками ланцюга створення ресурсів. Прикладом можуть слугувати регіональна корпоративна бібліотечно-інформаційна система бібліотек ВНЗ м. Миколаїв [4]; зарубіжні інтеграційні проекти: єдина інформаційна мережа бібліотек, музеїв, архівів, театрів та ЗМІ Хорезмської області з Інформаційно-ресурсним центром в Ургенському державному університеті (Узбекистан) [5] та Online Computer Library Center, Inc. (Центр коледжів штату Огайо) [6]. Їх діяльність ґрунтується на принциповій єдності технологічних процесів комплектування, стандартизованої обробки, збереження та використання документів. Вертикальна інтеграція виникає тоді, коли окремі учасники взаємодії мають різні рівні і роблять внески різного ступеня цінності, зумовлені перевагою конкретної установи. На основі технологічного доповнення різних видів діяльності об'єднуються бібліотеки, бібліографічні й інформаційні центри, постачальники, видавництва, наукові товариства, університети, архіви, музеї тощо з різними організаціями з розробки інформаційної техніки і технології. Це, наприклад, інтеграційний проект бібліотеки Іллінойського університету та медичних установ штату Іллінойс (США), мета якого — оперативне надання користувачам інформації завдяки доступу до проблемно-орієнтованих БД через комунікаційний мережевий сервер і безплатний телефонний номер [6]. В Україні та пострадянських державах у реальній взаємодії бібліотек на регіональному рівні переважають відомчі відносини, які забезпечують стійкі зв'язки на традиційному вертикальному рівні [7].

Досвід окремих корпоративних об'єднань, які функціонують на основі принципу розподілених структур, проілюстровано на прикладі Центру інформаційних технологій Міжвузівського центру «Крим» (м. Сімферополь) [8].

Для того, щоб мати уявлення про формування регіональних накопичувачів і каналів інформації, а також її користувачів як складових інформаційно-комунікаційного простору, в яких відобразатиметься вищезазначена та достатня за переліком сутнісних характеристик і функцій інформація, необхідно сформувати відповідний інформаційний образ регіону.

До теоретичних аспектів розкриття теми належить поняття «образ». У загальному вигляді воно визначається як подоба, копія, вигляд чого-небудь, відтворений у свідомості, пам'яті або створений уявою. У філософії «образ» розглядається як відображення у свідомості явищ об'єктивної дійсності [9, с. 648].

Саме на основі інформаційного образу регіону можуть бути прийняті мотивовані рішення щодо розширення спектра інформаційних ресурсів, які складають історичний, культурний, науковий та освітній потенціал регіону, збільшення або впорядкування каналів інформації і складення портрета регіонального користувача інформації. Дуже важливим аспектом у цьому питанні є також можливість окреслення перспектив створення, по-перше, єдиного інформаційного простору регіону, по-друге, моделі інтеграції його інформаційних ресурсів.

Розглянемо можливість створення інформаційного образу регіону на прикладі його накопичувачів та каналів інформації і визначимо модель інтеграції регіональних інформаційно-інтелектуальних активів освітньо-культурної сфери на прикладі Дніпропетровської області. Для цього наведемо деякі загальні показники щодо стану розвитку її культурної, освітньої та наукової сфер.

Дніпропетровська область розташована на території в 31,9 тис. м². Кількість населення складає 3374,2 тис., зокрема: жителі міст — 2816,1 тис., сільські жителі — 558,1 тис. Кількість масових та універсальних бібліотек — 849, їх фонд налічує 24 млн примірників. В області є 8 музеїв: краєзнавчі — 4, історичні — 2, мистецтвознавчий — 1, галузевий — 1. На кінець 2008 р. на державному обліку перебувало 10267 нерухомих пам'яток історії та культури (з археології, історії й монументального мистецтвознавства).

Дніпропетровський регіон є потужним науковим та освітнім центром. У 34-х ВНЗ I-II рівнів акредитації навчаються 27 тис. студентів. Кількість вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації — 25, студентів у них — 161,8 тис. Наукові кадри (11844 осіб) у 88 наукових установах упродовж 2008 р. виконали наукових та науково-практичних робіт на суму 790,1 млн гривень. Серед 5051 фахівця, що мають науковий ступінь: доктори наук — 848, кандидати наук — 5051 осіб. Кількість установ, що мають: аспірантуру — 28, навчається аспірантів — 1669 осіб; докторантуру — 11, навчається докторантів — 59.

Реалізація регіональної програми інформатизації дозволила на 01.01.2009 р. вивести парк обчислювальної техніки на такі показники: по Дніпропетровській області — 244856 комп'ютерів, по Дніпропетровську — 136845 комп'ютерів [10].

Для формування інформаційного образу Дніпропетровська проаналізуємо заклади й установи, що формують публічні електронні ресурси освітньо-культурної сфери цього міста (крім інформаційних ресурсів на порталах та веб-сайтах Дніпропетровська). Серед них можна назвати (дані наведені станом на 01.01.2010 р.):

Таблиця 1

Кількісні показники електронних інформаційних ресурсів

№	Заклади освітньо-культурної сфери	Кількість власних БД	Обсяг БД у записах	Обсяг БД у Мб
1.	Обласні інформаційні центри: — ДОУНБ (Регіональний інформаційний центр); — ЦДНТБ (інформаційний центр гірничо-металургійного комплексу України)	4 42	923 508 150 000	3 543 50 000
2.	Бібліотеки ВНЗ: — III-IV рівнів акредитації;	68	1 241 443	7 733
3.	Музеї: — історичний; — художній	1 1	13 295 2 194	5 000 4,35
4.	Обласний державний архів	4	37 944	309,88
	Разом	120	2 368 384	66 590,23

(Показник кількості баз даних визначався як сума особисто створених бібліографічних і повнотекстових БД).

Дані, отримані в результаті дослідження, дозволяють стверджувати, що саме бібліотеки є основними генераторами, створювачами документальних електронних інформаційних ресурсів у регіоні. На їх долю припадає 97,7% обсягів БД у записах і майже 92% обсягів БД у Мб.

Особлива роль у цьому процесі відводиться бібліотекам ВНЗ III-IV рівнів акредитації (обсяг БД у записах — 53,6% від загальної кількості бібліотечних інформаційних активів), оскільки саме у ВНЗ науково-педагогічний склад, учені, студенти і співробітники бібліотек є активними створювачами знань. Їх інтелектуальна праця, відтворена в нових

книгах, статтях, проектах, дисертаціях, тезах, базах даних та інших формах презентування знань, сприяє набуттю бібліотеками ВНЗ особливого статусу — динамічних і потужних центрів інформації, інтелектуальних центрів [11].

Таким чином, можна стверджувати, що фундатором створення єдиного інформаційного простору регіону є система електронних ресурсів бібліотек, яка має різні види інформації, типи ресурсів, форми і засоби транспортування інтелектуальних активів. Саме вони, істотно доповнюючи традиційні комунікації, сприяють формуванню нових віртуальних моделей суспільної взаємодії.

Водночас слід відзначити, що інформаційні ресурси проаналізованих закладів і установ освітньо-культурної сфери Дніпропетровська, які своєю кількістю та різноманіттям засвідчують необхідність їх інтеграції, практично не доступні в режимі on-line. У цьому можна переконатися, ознайомившись зі схемою доступу до досліджуваних регіональних ІР (Мал.1).

Ми не розглядали бібліотеки ВНЗ Дніпропетровська III-IV рівнів акредитації до об'єктів без обмеження в доступі за допомогою мережі Інтернет (on-line) з причини того, що нині з 25 вузівських книгозбірень області лише 4 мають власний сайт або сайт на сторінку університетів, де б були представлені БД (електронні каталоги, повнотекстові тощо).

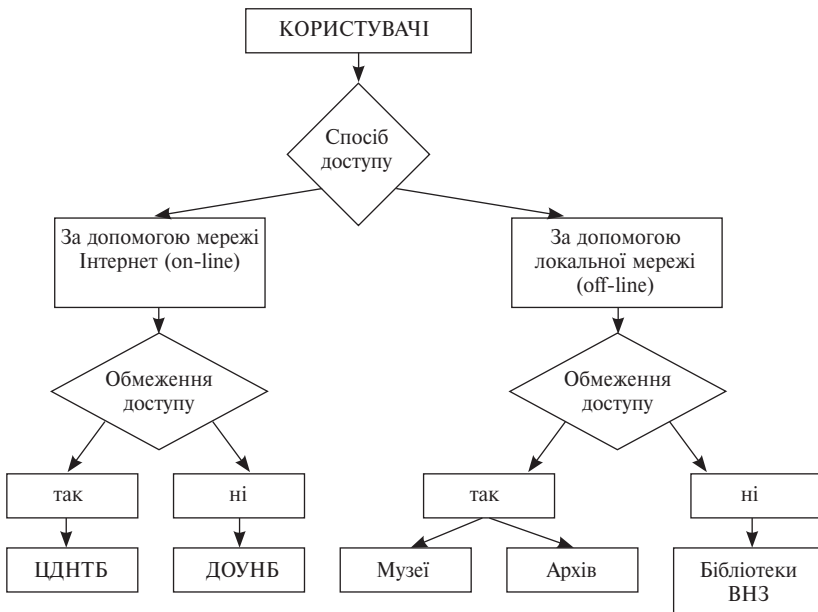

Рис.1. *Схема доступу до регіональних ІР освітньо-культурної сфери*

РЦІР, за своїм статусом, зміг би відіграти роль координатора організацій, що формують публічні історичні, культурні, наукові й освітні електронні ресурси різного відомчого підпорядкування і гаранта в забезпеченні можливості відкритого та зручного доступу користувачів до цих ресурсів. РЦІР повинен розвивати й активізувати на основі інформаційно-комунікаційної взаємодії партнерство та співробітництво установ різних систем і відомств освітньо-культурної сфери в спільній комунікативній системі. Лише завдяки такій системній інтеграції регіонального рівня і формуванню інформаційно-телекомунікаційного простору регіону можна гарантувати користувачам високу оперативність отримання вичерпної та достовірної інформації. Водночас цей проект дозволить привернути увагу до питань вирішення недостатньої оснашеності закладів освітньо-культурної сфери сучасною обчислювальною технікою, програмними продуктами та засобами комунікацій.

Важливою вимогою реалізації запропонованої моделі інтеграції регіональних інформаційно-інтелектуальних активів є ретельний тематико-типологічний опис наявних інформаційних ресурсів з визначеною пошуковою ознакою. Це дозволить здійснити всебічний огляд та аналіз стану розвитку регіону, надасть можливість оперативно визначати складнощі та критичні ситуації, своєчасно знаходити правильні відповіді та розробляти сценарії вирішення регіональних проблем.

Але нині в Дніпропетровській області існують деякі негативні фактори, безпосередньо пов'язані між собою та активно впливають на якість використання інформаційних ресурсів регіону. Серед них слід назвати: відсутність зведеного каталогу метаданих бібліотек, інформаційних центрів, архівів, музеїв та інших інформаційних закладів регіону; низьку якість отримання інформації, яка полягає в недостатній її оперативності; відсутність вичерпної інформації щодо місцезнаходження документів за пошуковою ознакою; нерівномірність в оснащенні науково-освітніх, культурних та інформаційних закладів сучасною обчислювальною технікою, програмними продуктами та засобами комунікаційно-технологічної взаємодії.

Результатом проведеного дослідження стало досягнення поставленої мети щодо формування інформаційного образу регіону на базі інформаційних ресурсів освітньо-культурної сфери Дніпропетровська; обґрунтування можливості створення інтеграційного регіонального центру інформаційних ресурсів.

Сформований інформаційний образ Дніпропетровського регіону фіксує факт того, що базовим компонентом інформаційного простору регіону є система електронних ресурсів бібліотек, яка містить різні види інформації, типи ресурсів, форми і засоби транспортування інтелектуальних активів. При цьому особлива роль у зазначеній системі належить ІР бібліотек ВНЗ.

Це дозволяє стверджувати, що:

- інформаційний образ дозволяє приймати мотивовані рішення щодо розширення спектра інформаційних ресурсів, які становлять історичний, культурний, науковий та освітній потенціал регіону, збільшення або впорядкування каналів інформації та створення портрета регіонального користувача інформації;
- елементами взаємодії учасників інтеграційного процесу є: єдність території, зовнішнього середовища та цільової аудиторії, а також рівні, форми і напрями взаємодії; саме вони є підґрунтям для вирішення інших комунікативних стратегій у різних сферах;
- для подолання нестійкості і спонтанності інтеграційних процесів та забезпечення ефективного створення і функціонування єдиного інформаційного простору регіону необхідно створити інформаційну систему, яка інтегруватиме електронні ресурси бібліотек, музеїв, архівів, інформаційних центрів та інших установ освітньо-культурної сфери;
- слід зазначити, що єдиний документальний простір у рамках інтеграційного регіонального центру інформаційних ресурсів (РЦІР) дозволить суттєво підвищити рівень інформаційного забезпечення, кваліфікованої допомоги в пошуках якісного сервісу як освітньо-культурної, так і інших сфер діяльності в регіоні;
- запропонована модель РЦІР дозволяє дійти висновку щодо можливості проведення всебічного огляду й аналізу стану розвитку регіону, оперативного визначення складнощів та критичних ситуацій, своєчасного знаходження правильних відповідей і розроблення сценаріїв подолання регіональних проблем;
- вирішуючи в цілому питання програмного розвитку інформаційних ресурсів, накопичених регіональними організаціями, організаціями різних галузей та відомств — виробниками інформації, — РЦІР для стійкого функціонування і розвитку конче потребує фінансової, організаційної, технічної та технологічної підтримки держави з метою об'єднання ІР за різними ознаками та доведення до рівня національних інформаційних продуктів.

Вектор подальших досліджень спрямовуватиметься на аналіз умов системної інтеграції бібліотек ВНЗ до соціально-комунікаційної інфраструктури регіону.

Список літератури

1. Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія / Г. В. Шемаєва ; Харк. держ. акад. культури. — Х. : ХДАК, 2008. — 289 с.
2. Лучанська В. В. Формування системи інформаційно-бібліотечного забезпечення екологічної сфери Кримського регіону : дис. ... канд. пед. наук за спеціальністю 07.00.08. / В. В. Лучанська; Харківська державна академія культури. — Х., 2004.

3. Мар'їна О. Сучасні форми інформаційно-комунікаційної взаємодії в регіональних бібліотечних системах / Олена Мар'їна // Вісн. Кн. палати. — 2009. — № 2. — С. 20–23.
4. Костирко Т. Концепти моделювання регіональної системи бібліотечно-інформаційних ресурсів вищих навчальних закладів / Тамара Костирко // Вісн. Кн. палати. — 2008. — № 4. — С. 17–19.
5. Шихова Х. И. Библиотеки, музеи, архивы и искусство Хорезма в едином сетевом информационном пространстве [Электронный ресурс] / И. Шихова // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса : шестнадцатая международная конф. «Крым 2009» — М. : ГПНТБ, 2009. — Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2009/disk/113.pdf>
6. Викулин А. А. Интеграция — высший этап взаимодействия библиотек / А. А. Викулин, Д. И. Ступин // Библиогр. — 2001. — № 3. — С. 133–137.
7. Шпукал Л. І. Створення корпоративних проєктів бібліотеками України як складова вільного доступу до наукової інформації / Л. І. Шпукал // Вісн. Одеського нац. ун-ту. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. — 2008. — Т. 13. — Вип. 8. — С. 100–106.
8. Ядрова Г. Роль інформаційних центрів у підвищенні економічної ефективності застосування комп'ютерних технологій / Галина Ядрова // Бібліотеч. вісн. — 2005. — № 5. — С. 13–16.
9. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і голов. ред. В. Д. Бусел. — К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. — 1440 с.
10. Статистичний щорічник Дніпропетровської області за 2008 р. — Д. : Головне управління статистики у Дніпропетровській обл., 2009. — 519 с.
11. Колесникова Т. О. Сучасна бібліотека ВНЗ: моделі розвитку в умовах інформатизації / Т. О. Колесникова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. — 2009. — № 4. — С. 57–63.

Надійшла до редколегії 21.04.2010 р.

УДК 378

Т. В. КОЛБІНА

СУТНІСТЬ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ОСОБЛИВОЇ ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПРЕДСТАВНИКІВ РІЗНИХ КУЛЬТУР

Досліджено сутність процесу міжкультурної комунікації. Обґрунтовано, що особливості виявляються в усіх аспектах її структури: комунікативному, інтерактивному, перцептивному.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, міжкультурний діалог, міжкультурна толерантність, взаємодія, суб'єкт-суб'єктні відносини.

Исследована сущность процесса межкультурной коммуникации. Обосновано, что особенности проявляются во всех аспектах ее структуры: коммуникативном, интерактивном, перцептивном.